

Tots els contes - Grace Paley

Després de llegir, en ordre rigorós, la trentena de contes que Grace Paley (1922-2007) va publicar en tres reculls entre els anys cinquanta i vuitanta, tinc la sensació de conèixer l'autora, d'haver-ne seguit l'evolució, i no només d'ella, sinó també de la ciutat de Nova York, dels hàbits, de les convencions i de l'economia al llarg d'aquestes dècades: una experiència recomanable.

El primer recull, *Els petits trastorns de l'home*, va ser publicat el 1959. Fins ara, tenia la sensació que J.D. Salinger i Truman Capote eren dos genis situats en una època hostil; ara hi afegeixo Grace Paley, que no els ha d'envejar res i que no ho devia tenir fàcil. En canvi, segueixo sense trobar cap gràcia als contes de Lucia Berlin –amb qui es tendeix a comparar-la-, al meu entendre tan sobrevalorats com els de Raymond Carver.

Un humor obscur

Les protagonistes d'aquest primer recull, escrit quan l'autora estava a la trentena, estan protagonitzats per nenes i noies, en general precoces i de famílies no gaire estructurades, i narrats d'una manera el·líptica i amb un humor obscur. “Em va sorprendre de debò de quina manera els sentiments transformen un home”, escriu la narradora, i com que ja hem llegit unes quantes contes entenem que es refereix a una erecció. En comptes de limitar-se a narradores femenines, Grace Paley proveeix amb ironia visions masculines: “La meva impressió de les dones és que tenen bones intencions però una tradició possessiva les empeny a uns extrems obsessius”. I, més endavant: “Amb unes paraules balbucejants i amables i amb una gesticulació moderna, pretenia infondre l'eternitat a una entitat mortal, l'amor”. I, finalment, és clar: “Les dones t'aïllen”. Tot just som als anys cinquanta, però Grace Paley ja és capaç de ser feminista sense deixar de ser literària. Els seus contes no són pamfletaris, no cauen en el maniqueisme, presenten éssers complexos, ens fan sentir vergonya com a éssers humans -especialment com a homes-, però no renuncien a la intel·ligència ni a la subtilesa. Igual com en el llibre no tots els homes són depredadors immisericordes, també hi trobem dones que són alguna cosa més que víctimes. Ben utilitzada, la ironia pot ser més efectiva que el moralisme obvi. Com a descendent de l'emigració jueva, l'autora també pot permetre's l'humor negre quan parla d'un personatge que “havia mort de judaisme en el curs de les epidèmies de 1940 i 1941”. Potser l'autodistància que se sol atribuir a l'art dels emigrants jueus és el que fa diferent el feminisme de Grace Paley.

Dos contes sobresurten en aquest primer llibre. *En aquell temps que ens vam quedar com a mones* és un deliri adolescent on es barregen la zoofília, la fantasia, la ciència i la demència. *Un diàmetre irrevocable* sintetitza amb més ingredients de comèdia que de tragèdia la història de Lolita, que, recordem-ho, va ser escrita en aquests anys. En la

versió de Grace Paley, els amants són més espavilats que a la novel·la de Nabokov, però no tant com es pensen. Els diàlegs són brillants, les el·lipsis apareixen quan toca, i el final és el millor possible.

El 1974, Grace Paley va publicar el segon recull de contes, *Canvis enormes al darrer minut*. Ara les protagonistes són dones abandonades, amb fills que amb prou feines poden mantenir i pares que envelleixen sense èpica. Han aparegut guitarres elèctriques, Vietnam i l'heroïna. És un recull més trist, amb un humor potser més negre: "Hola, vida meva, vaig dir. Havíem estat casats durant vint-i-set anys, i em sentia justificada."

La noieta explica la història d'una adolescent de poble que va a la ciutat a buscar la llibertat i hi troba una mort horrible. *La corredora de fons*, en canvi, mostra una dona que fa *jogging* (llavors s'anomenava així el que ara coneixem com a *running*) pel seu antic barri i que acaba passant una temporada en un apartament diminut, com si *El nedador* de John Cheever estigués situat a Brooklyn.

L'últim recull de contes que va publicar Grace Paley va ser *Més tard al mateix dia*, el 1985. Ara les protagonistes són dones de mitjana edat, que després d'uns quants intents han trobat un home mitjanament satisfactori, amb qui fins i tot es pot practicar l'art de la conversa. Visiten els seus pares a la residència, tenen fills no gaire comprensius, de vegades néts, amigues amb càncer. Algunes han decidit abandonar els marits per iniciativa pròpia. Tot i que ser dona continua sent difícil de gestionar, viure en la misèria no és gaire agradable ni tan sols per als homes. En aquest llibre, el gènere es pot entendre com una fatalitat: "Un home no té conversa. Pensa gairebé sempre en aquell breu minut. De tant en tant parla de la feina, de motors, de cotxes, de fusells. Totalment al marge de la realitat, Robert, ho has d'admetre." Al final del llibre apareix per primera vegada la paraula "patriarcat".

El vigor de l'acumulació

El conte que voldria destacar d'aquest recull és *En Zagrowsky explica*: anys després de boicotejar un botiguer que discriminava els negres, una de les instigadores del boicot el retroba en un parc i rememoren el passat. El botiguer li revela un dolor íntim que ella desconeixia, i que no justifica el racisme d'anys enrere, però que contribueix a dibuixar un personatge més rodó: en el barri hi conviuen diferents tipus d'opressió superposades, i el que pot ser la víctima d'una pot ser el causant d'una altra. Aquesta, cruelment resumida, podria ser la intenció de Grace Paley: sintetitzar realitats, mostrar combinacions d'injustícies que no es deixen reduir a un tòpic ni a un eslògan. El recull de contes, amb tons i punts de vista diferents, acaba oferint una visió calidoscòpica, no tan orgànica com la d'una novel·la, però que en canvi té el vigor de l'acumulació, i com a contrapartida no cal que sigui coherent, com tampoc ho és la vida, ni aquí ni allà, ni

ara ni llavors. L'autora també inclou personatges que es van repetint, fills i amigues i amants, les mares solteres que es reuneixen a la mateixa banda del parc infantil, i una dona anomenada Fe (Faith), que es pot entendre com un alter ego de Gràcia (Grace).

Grace Paley va ser una activista que va lluitar contra les discriminacions de gènere, de classe i de raça. El seu compromís va ser social i polític, però també literari, ja que escriu de manera revolucionària. Sovint les seves frases són tan fresques que podrien haver estat escrites aquest matí: "Si li preguntaven pel futur, suposava que el seu destí era trampejar amb les beques i suportar una atterridora càrrega de coneixements fins a trobar una feina tranquil·la en la publicitat emprant tan sols una petita part de les seves capacitats".

Com diu un dels seus personatges, "En el meu cas passa molt de temps entre saber i escriure". Si comparem l'edat de la narradora i la dels protagonistes, ens adonarem que passa com a mínim una dècada entre l'experiència -viscuda, vista, sentida, tant és- i l'escriptura. Potser és així com els contes creixen, com la reflexió i la consciència esdevenen crítiques sense deixar de ser artístiques (o precisament perquè són artístiques). *Tots els contes* és un recull ple de frases felices, tan brillants que enlluernen, al costat de sobreentesos, de matisos de narrador perfeccionista, de *tranches de vie*, d'immersió en la gran ciutat. Una vegada més, no podem separar la poètica i la manera d'entendre el món. Escoltem un dels personatges d'*Una conversa amb el meu pare*: "L'argument, la línia inflexible entre dos punts que sempre he menyspreat. No per raons literàries, sinó perquè exclou tota esperança. Cadascú, real o inventat, es mereix tenir obert el seu destí vital."

La versió d'Emili Olcina, un dels nostres grans traductors sèniors, ofereix meravelles com "fatibomba" o distincions com ara "Sóc una ximpleta però no una ximple". Hem hagut d'esperar molts anys per llegir aquesta autora en català, però finalment tenim una bona traducció.